

Висновки. Узагальнюючи все сказане про походження, стан і характерні риси старокіївського просвітництва, можна прийти до наступних висновків. Спроба Володимира Святого ввести на Русі справжнє просвітництво у якості засобу передачі грецької культури, розповсюдження перекладної літератури та розвитку оригінальної літературної творчості не увінчалась повним успіхом, або, як виразився проф. Голубінський, «не вдалася». Але все ж таки зусилля Володимира і його наступників, спрямовані на укріплення у нас освіченості і звичайного грамотного читання, не були безрезультатними. Залишилися квіти, були й бджоли просвітництва. Ми бачимо ряд таких осіб, як єпископ Лука Жидята, Єфрем Переяславський, Володимир Мономах, та інші, які й самі пройшли добру шкільну підготовку і, в свою чергу, турбувалися про організацію шкільної освіти. Бачимо також визначних письменників, як митрополит Іларіон, автор «Слова о полку Ігореві», Кирило Туровський. Були школи, були й вчителі (греки і слов'яни), були книги, були й книголюби, була й певна еволюція релігійно-моральних ідей і художніх ідеалів. Все це говорить про те, що у Давній Русі була не тільки «механічна грамотність» або книжна начитаність, шкільне буквоїдство, але поряд з цим існувала і справжня шкільна освіта (дидактична наука), і дійсна літературна творчість, була певна спадкоємність літературних явищ і фактів, літературно-ідейний рух на всьому київському просторі (до XIII ст.). Правда, інтереси власне літературно-ідейної творчості і удосконалення форм словесного мистецтва були невеликі і майже одноманітні, а загальний рівень шкільництва і екзегетичних завдань не високий. Але й на це слід відповісти, що Київська Русь (Володимира і Ярослава) не була якимось дивним «історичним винятком», а є тільки своєрідним відгуком загального стану тієї культурності, тих релігійно-моральних ідеалів, тих способів просвітництва і літературної творчості, якими по суті відзначалася вся тодішня середньовічна старовина. Запозичуючи багато елементів з візантійської культури, яка сама була важливим етапом у розвитку світової культури, культура Русі була закономірним етапом в єдиному культурно-історичному процесі.

Бібліографічні посилання:

1. **Голубинский Е.** История Русской церкви. – Т.1 (первая половина тома): Период первый, Киевский или домонгольский / Е. Голубинский. – М.: Тип. Э. Лиснера и Ю. Романа, 1880. – 792 с.
2. **Златоуструй.** Древняя Русь X – XIII вв. / Сост., авторский текст, коммент. А.Г. Кузьмина, А.Ю. Карпова; Оформл. худож. Ю.В. Игнатьева, В.В. Ситникова. – М.: Мол. гвардия, 1990. – 302 с. – (Дороги человеческой мысли).
3. **Ипатьевская летопись // Полное собрание русских летописей. Т.2.** – М.: Изд-во вост. лит., 1962. – 938 с.
4. **Лаврентьевская летопись и Суздальская летопись по Академическому списку // Полное собрание русских летописей. Т.1.** – М.: Изд-во вост. лит., 1962. – 578 с.
5. **Миропольский С.** Очерк Истории церковно-приходской школы от первого её возникновения на Руси до настоящего времени. – СПб: Синод. тип., 1894 – 1895. – Вып. 1-3.
Вып 1: От основания школ при святом Владимире до монгольского ига. – СПб.: Синод. тип., 1894. – 64 с.
Вып. 2: Школы и образование в эпоху монгольского ига. – СПб: Синод. тип., 1895. – 30 с.
Вып. 3: Образование и школы на Руси в XVI – XVII вв. – СПб: Синод. тип., 1895. – 143 с.
6. **Татищев В.Н.** История Российская: в 7 т. / В.Н. Татищев. – М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1962-1968. – Т.2. – 1963. – 352 с.; Т.3. – 1964. – 333 с.
7. **Чижевський Д.І.** Нариси з історії філософії на Україні. – 2-ге вид. / Д.І. Чижевський. – Мюнхен: Український вільний університет, 1983. – 175 с. – (Сер. Монографії / Укр.. вільний ун-т; Ч. 34; Вишкільний курс / Ін-т суспільно-політ. освіти; Ч. 4).

УДК 75.03:130.2

І. Г. Соломаха

ОСОБЛИВОСТІ РЕЛІГІЙНОЇ ВІРИ В ХРИСТІЯНСЬКІЙ ТРАДИЦІЇ

На підставі аналізу біблійного розуміння, богословських концепцій визначені сутнісні особливості релігійної віри. Показано, що в християнській традиції релігійна віра має потужний психотерапевтичний потенціал, виступає основним конструктом формування особистості, актуалізуючи вічне народження «внутрішньої» духовної людини, яка формується в процесі відношення «людина-Бог».

Ключові слова: релігійна віра, динамічність віри, співвідношення віри і справ, зв'язок віри та знання.

На основани анализе библейского понимания, богословских концепций определены сущностные особенности религиозной веры. Показано, что в христианской традиции религиозная вера имеет мощный психотерапевтический потенциал, выступает основным конструктом формирования личности, актуализируя вечное рождение «внутреннего» духовного человека, который формируется в процессе отношения «человек-Бог».

Ключевые слова: религиозная вера, динамичность веры, соотношение веры и дел, связь веры и знания.

On the basis of biblical understanding, theological concepts identified intrinsic features of religious belief. It is shown that in the Christian tradition religious faith is a powerful psychotherapeutic potential is the main construct of identity formation, actualizing eternal birth “internal” spiritual man, which is formed in the ratio of “man-God.”

Key words: religious faith, dynamic faith, relationship between faith and deeds, the relationship of faith and knowledge.

Постановка проблеми. Глобалізація сучасного життя, високий рівень поінформованості дають людині можливість прилучатися до різноманітних цінностей, які б убезпечили її від депресійних станів, забезпечили процес її самореалізації та самоствердження. В цьому контексті актуалізується пошук ірраціональних основ світовідчуття, які б слугували тією віссю, яка, цементуючи та інтегруючи особистість, є певною опорою для неї. Саме таким феноменом виступає релігійна віра, яка є проєктивною моделлю людини, одним із можливих способів вирішення її екзистенційних проблем, оскільки стосується не тільки природи сутнісних характеристик, властивостей самого Божества, але і граничних підстав усього сущого, включаючи людину у всій унікальності та специфічності її буття. Релігійна віра, пронизуючи буття людини, надає йому трансцендентних вимірів, робить неможливе можливим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні релігійна віра досліджується в різноманітних аспектах. У філософській традиції осмислення релігійної віри відстежується її аналіз в онтологічно-гносеологічному аспекті (О.Євстіфеева, М.Андрющенко, С.Ніжніков, Т.Ряховська та ін.), де подається переважно її раціональне обґрунтування, де, власне, віра набуває змістовного наповнення. В психології релігії віра розглядається як стан психіки, як особливий душевний акт, в якому фіксується її емоційно-чуттєвий вияв, його інтенсифікація та динамічність (Р.Грановська, О.Двойнін, В.Москалець, О.Предко та ін.) Теоретичному аналізу релігійної віри присвячено низку спеціальних богословських робіт. В цих працях звертається увага на те, що віра притаманна людській душі, констатується, що релігійна віра є вродженою, що вона виступає певним духовним екзистенціалом (Л.Джуссані, А. Кураєв, Б.Нічіпоров, І.Шевців, С. Ярмусь та ін.). Значно менше праць, які присвячені дослідженню віри в християнській традиції в контексті релігієзнавчих розвідок, що, безумовно, збіднює вітчизняну релігієзнавчу науку та звужує горизонт її творчих пошуків. Тому виникає проблема необхідності аналізу феномена релігійної віри, як одного із найважливіших елементів духовного життя віруючої людини.

Постановка завдання. Відтак метою статті є аналіз осмислення релігійної віри у християнській традиції, з'ясування її сутнісних характеристик та значення в контексті сучасного релігієзнавства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спершу наведемо визначення віри, подане в Новому Завіті: «А віра – то підстава сподіваного, доказ небаченого» (Євр. 11:1). В даному контексті сподівання має відношення не до психології, а до буття, яке іманентно вміщує в собі надію. Причому мова йде не просто про надію, мова йде про процес здійснення цієї надії. Як бачимо, віра для апостола Павла в Посланні до Євреїв постає не просто як передзнання того, що поки не існує, але буде існувати, але і дає впевненість в сьогоднішні щодо здійснення очікуваного майбутнього. Онтологічно віра виступає як спосіб надання існуванню очікуваному тут-і-зараз. Також це впевненість в існуванні того, що поки невидимо, скрито від чуттєвого сприйняття. Далі апостол Павло зазначає: «Вірою ми розуміємо, що віки Словом Божим збудовані, так що з невидимого сталося видиме (Євр.11:3)». Таким чином, віра є засобом пізнання найбільш загальних законів буття.

Розуміння сутності релігійної віри сходить до слів Ісуса Христа, зафіксованих в Євангеліях, де зазначається, що хто віруватиме і хреститиметься, врятований буде, і хто не віруватиме, засуджений буде: «Оце діло Боже, - щоб у Того ви вірували, Кого Він послав» (Ін. 6:29). У такому контексті слово «віра» розуміється, з одного боку, як довіра Богові і, з іншого – як особиста вірність узятим перед Ним зобов'язанням. Таким чином, релігійна віра – це пошук

людиною Абсолюту, тобто об'єкта служіння і поклоніння.

Архетипічним для християнського розуміння віри стає старозавітний взірць підтвердження віри через жертвопринесення Авраамом Ісаака, де підкреслюється нерозривний зв'язок свідомої поведінки віруючого і його внутрішньої вірності власному вибору на основі віри. До прикладу Авраама звертається і апостол Павло, який багато розмірковував над суттю релігійної віри та її проявами. Він також, як і всі іудеї, а пізніше християни розглядає Авраама як отця всіх віруючих, як найкращий взірць для наслідування в релігійному житті: «Увірував Авраам Богові, і це йому залічено в праведність» (Рим. 4:3).

Авраам першим отримав дар віри. Він повністю довірився Богу, коли відправився на пошуки землі обітованої. Таким чином, віра для нього виступає як довіра. В новозавітному розумінні віра, перш за все - віра в слово Боже. Причому віра стає необхідною в усіх земних справах, сприяє активізації дій людини, дозволяє реалізувати себе в ній і, тим самим, досягти досконалості. На цю рису звертає увагу і апостол Петро, і апостол Павло в Посланні до Філімона: «Щоб спільність віри твоєї діяльна була в пізнанні...» [21, Пос.Філ.1:6]. Такий ракурс осмислення релігійної віри підтверджує наявність та значущість емоційно-чуттєвого компоненту не лише в її структурі, але і її праксеологічну роль у буденному житті віруючого.

У Євангеліях показана значимість віри для фізичного та духовного зцілення. У текстах Старого і Нового Завітів віри протиставляються невіра, сумнів, страх; віру можна набути, зміцнити, а можна втратити, послабити. «Пройшовши» через спокусу (випробовування), віра зміцнюється, стає твердою, непохитною, або убожіє, згасає, руйнується. Людина, яка піддається випробуванню вірою, стає терпеливою (посл. Якова 1:3). Пізнавальними міркуваннями пронизані слова св.апостола Якова щодо співвідношення віри і справ в його Посланні. «Яка користь, брати мої, коли хто говорить, що має віру, але діл не має? Чи може спасти його віра? Коли ж брат чи сестра будуть нагі, і позбавлені денного покорму, а хто-небудь з вас до них скаже: «Ідіть з миром, грійтесь та їжте», та не дасть їм потрібного тілу, – що ж то допоможе? Так само й віра, коли діл не має, - мертва в собі» (посл. Якова 2:14-17). І далі в 26 вірші цієї ж глави: «Бо як тіло без духа мертво, так і віра без діл мертва». «Чи ти бачиш, – - говорить Яків про Авраама, – що віра допомогла його ділам, і вдосконалилась віра із діл?» (Посл. Якова 2:22). Ці міркування стосуються природи віри. Для Якова віра і справи взаємозумовлені, взаємозв'язані одне з одним, невіддільні. Точніше можна сказати, що віра сприяє справам, але не в сенсі - супроводжує, а спонукає до дії, проявляє себе в них і, тим самим досягає досконалості. Віра, не виражена в дії, - це мертва віра. Про нерозривний зв'язок віри з справами підкреслює і апостол Петро у своєму другому Посланні, закликаючи віруючих продемонструвати у вірі чесноту та розгортаючи ті морально-етичні приписи, які розгортаються безпосередньо з віри: «... І покажіть у вашій вірі чесноту, а в чесноті- пізнання, а в пізнанні – стримання, а в стриманні- терпеливості, а в терпеливості - благочестя, а в благочесті – братерство, а в братерстві- любов»(2-е Посл.Петра 1:5). На це ж вказує і Павло в Посланні до Філімона 1:06: «... щоб спільність віри твоєї діяльна була в пізнанні всякого добра, що в нас для Христа». Основним критерієм віри є готовність до дії заради мети. Українська дослідниця О.Предко цілком слушно зазначає, «що в цьому відношенні віра перевищує наукову очевидність; вона включена в життєвий потік наскільки непомітно, що людина часто не усвідомлює її механізми» [5, с.132]. Відтак релігійна віра є складовою внутрішнього світу людини, що, безперечно, є значущим для людського існування. З одного боку, релігійна віра впливає на всю внутрішню організацію людини - її думки, почуття, установки, цінності, а з іншого - вона також проявляється і в людській поведінці, діях, вчинках. Оскільки носієм віри є людина, остільки у процесуальний характер вірувального відношення задіяна вся її цілісна структура.

Загалом, якщо відсутні цілі в житті, відсутні певні життєві орієнтири, то життя втрачає свою цінність, зникає потреба в зусиллях для його підтримання. Звідси випливає, що знаходження сенсу життя є одним з самозахисних механізмів людської особистості. Без сумніву, саме релігійна віра яскраво висвічує сенсожиттєві орієнтири людини, задає певні параметри її життєдіяльності. Сенс же впливає не стільки з віри в певну ідею, скільки з осмислення та усвідомлення обмеженості власного існування. Релігійна віра «пом'якшує» екзистенційну напругу, що доволі яскраво проявляється в моменти життєвих негараздів людини. Релігійна віра зачіпає сенсожиттєві виміри особистості – для чого вона живе, яке призначення її, як вона може самоактуалізуватися і тим самим здійснити себе. В даному випадку релігійна віра торкається особистісно значимих, екзистенційних проблем і тим самим сприяє вибудові Я- концепції.

Релігійна віра може слабшати і навіть повністю зникати. Чи можливо зміцнити віру? Безперечно, це можливо і саме справами щодо віри. Ісус Христос говорить про недостатність лише віри, про необхідність також і добрих справ. «Не кожен, хто каже до мене: «Господи, Господи!» увійде в Царство Небесне, але той, хто виконує волю Мого Отця, що на небі» (Мф.

7:21). Живе спілкування з Богом ще більше зміцнює в людині віру, так що віра стає в ній духовним веденням, заснованим на особистому досвіді. У деяких людей, особливо обдарованих, віра виростає у світлоносну, надихаючу ідею, яка тягне їх з цього світу суєти і гріха в горній світ вічної правди. При всьому різноманітті форм релігійності, релігійна віра врешті-решт спирається на момент безпосереднього відчуття Божества, живого дотику божественного і переживання цього дотику, на почуття реальної присутності Божества в таємній глибині людської особистості. Це інтимне, особистісне зіткнення з Божеством в особистому релігійному досвіді наповнюється і збагачується за допомогою божественного одкровення.

Таким чином, віра є основою християнського життя. Вчення Ісуса Христа, апостолів всієї Церкви стверджує про віру як про головну умову християнського життя, спасіння, оскільки з вірою приходять надія і любов, будь-яка добра слава. Отже, віра постає як відсутність сумнівів будь-якого характеру. Релігійна віра не піддається сумніву, не вимагає доказів. Радше можна сказати, що віра постає альтернативою сумніву.

Як бачимо, християнська традиція націлена не стільки на просторові характеристики світу та людини в ньому, скільки на часові. Віра тут здійснюється у параметрах часу – майбутнього, минулого, теперішнього, де останнє - зв'язок між тим, що було і тим, що має бути. Хоча імператив «вірте» ми знаходимо ще у Старому Заповіті в одному із пізніх текстів Хронік (2 Хрон 20:20). Слова Ісайї та Ісуса однаковою мірою не вимагають віри «в Бога», а, скоріше, - здійснення віри в цілісності життя, де сама віра є чимось генетично притаманним людині. З огляду на есхатологічний характер іудейсько-християнської традиції осмислення віри, яка і виникає як реакція на катастрофу, її тлумачення відрізняються саме часовими параметрами: давньоєврейська традиція спрямована в Царство Боже, як на ще не визначене майбутнє, християнська – на теперішнє.

Отже, в Біблії, з одного боку, віра пов'язується з впевненістю, з добрими справами, вона є обов'язковою умовою спасіння людини, а з іншого – зазначається її динамічний, функціональний характер та зв'язок із справами. Християнські богослови розглядали віру як «дар божий», як щось, що іде від Бога, а не від людини. Основа віри, з точки зору теологів, - це божественне одкровення, яке, перш за все, представлене в Біблії. Таким чином церква відмежовується від суб'єктивних трактовок релігійної віри, які зводять її до тих чи інших станів людської свідомості.

У теологічному середовищі релігійна віра розглядалася як з'єднання людини Богом, яке здійснюється в релігійному досвіді. Досвід «зустрічі» і подальшого «спілкування з Богом» в містичному єднанні Богом розглядалися «класичною» теологією як основа релігійної віри. Відтак у Біблії релігійна віра розглядається як певний морально-етичний імператив та екзистенційна комунікація. Що ж слугує джерелом інтенсифікації віри? Мабуть, коли зникає зовнішній авторитет, віра ще більше здобуває своє міцне підґрунтя у авторитеті внутрішньої, безпосередньої зустрічі з Богом. Віра як впевненість в існуванні Абсолютного є знанням, тому що між людиною та Богом встановлюється певний зв'язок, як зустріч людської душі з Богом. Отже, в релігійній вірі відображається іманентно-трансцендентний зв'язок суб'єкта та предмета віри.

Перші християнські мислителі, які увійшли в історію як отці Церкви, практично ототожнювали віру з християнським віровченням, яке сходить саме до Бога: «Тож віра від слухання, а слухання через слово Христове» (Рим.10 : 17). Релігійна віра, яку розуміють таким чином, для нових поколінь віруючих втілюється не в мисленні окремої особистості, а в мисленні всієї церкви як сукупності adeptів віровчення. Саме тому першочергового значення набуває спадкоємність у справах віри, яка сходить до апостолів, які, у свою чергу, отримали віру від Христа. Основа віри з точки зору теологів – це Божественне одкровення, яке дане в богодухновенній книзі- Біблії. В рамках християнської теології віра розглядається не просто як характеристика внутрішнього, суб'єктивного світу людини чи приналежності його до тієї чи іншої конфесії; вона вважається основою спасіння людини в потойбічному світі. Віра визнається будь-якою християнською церквою обов'язковою умовою спасіння людини. Відтак у біблійній сотеріології особистісною відповіддю на заклик Божий є віра, тобто абсолютна довіра Господу, вручення Йому всього себе. Про спасительну силу віри говорить і Сам Христос (Мт. 5:34; Лк. 7:50). Саме віра в Ісуса Христа виступає необхідною ланкою, яка пов'язує людину з Богом. Водночас вона є і спрямованістю людського духу, і дар зверху. Причому спасіння є не розчинення світу в Богові, а особистісне єднання з Ним через «вінець творіння» - людину. Це особистісне єднання людини з Божеством уможливується лише через Ісуса Христа (Мт. 11:27; Ін. 14:6).

У православно-академічній гносеології співвідношення між вірою і знанням розглядалося з точки зору їх відмінності і єдності. Різницю між ними О.Введенський вбачав у відношенні до об'єкта, а також з генетичної сторони. Визнавалося, що з точки зору об'єкта, і віра, і знання можуть орієнтуватися на осягнення кінцевого і нескінченного. О. Введенський (Московська

духовна академія) у статті «Релігійна віра, як біогенетичний принцип у психології» впевненість розглядав як загальну характеристики віри і знання. На думку філософа, характеристика віри і знання в сенсі впевненості тотожні щодо суб'єкту, однак у відношенні об'єкту вони різні. При цьому під вірою малася на увазі віра релігійна, націлена на надприродні об'єкти, тоді як знання розглядалося лише в його інтенції на об'єкти феноменального світу. У такому випадку відношення між знанням і вірою розглядалося з точки зору протилежностей кінцевого-нескінченного, очевидної осягненності- незбагненності їх об'єктів. О.Введенський висновує, що знання ґрунтується на очевидностях, впевненості у бутті скінченного; натомість віра має своєю основою немислимість протилежного, впевненість у бутті Нескінченного [2]. З генетичної точки зору віра розглядалася як передуючий знанню стан духу, а знання - похідним від віри... «Віра, або безпосереднє переконання, – - зазначав він, – є в нашому душі щось корінне і початкове, а знання - щось похідне і за часом другорядне» [2, с. 31].

Філософ пояснював, що «чиста» і «жива» віра, тобто віра релігійна, можлива і без знання, але «чисте» та «живе» знання, тобто релігійне знання, неможливе без віри. Людина, що володіє знанням, без релігійної віри, не в змозі зробити таке знання справжнім.

В обґрунтуванні генетичного першості віри над знанням С.Глаголев (Московська духовна академія) стверджував, що наукове, філософське і релігійне знання у своєму підґрунті засновується на вірі. На його глибоке переконання, тільки віра в надчуттєве буття, а саме – релігійна віра, є безумовною опорою будь-якого знання [4, с. 365-368]. В даному випадку можна погодитися з думкою С. Глаголева, що віра – знання внутрішнього досвіду. Він підкреслював, що віра не є вивідним знанням на кшталт наукового знання, вона є особливим знанням – знанням безпосереднього[3]. Під внутрішнім досвідом мислитель мав на увазі релігійний досвід, в якому людина відчуває на собі вплив божественного.

Таким чином, релігійна віра є безпосереднім знанням релігійного досвіду, і в останньому віра і знання складають єдність.

З розповсюдженням та розвитком християнства, віра починає претендувати на істинність, що спричиняє конфлікт між вірою і знанням. Одним із перших цю протилежність «відчув» Августин. Він віддавав перевагу вірі, а знанням відводив другорядну роль. Августин звертався до проблеми віри та її розуміння, протиставляючи віру-довіру розумінню. Августин пояснював, що віра необхідна в силу природної та історичної обмеженості розуму, тому віра значно ширша за обсягом, аніж розуміння. «Що я розумію, тому і вірю, але не все, чому я вірю, я розумію. Все, що я розумію, те і знаю, але не все те знаю, чому вірю... Тому хоч багато предметів я не можу знати, я все ж знаю, як корисно в них вірити» [7]. Його теза «вірую, щоб розуміти» підкреслює взаємозв'язок і взаємозалежність віри і розуміння, адже завдяки вірі розум рухається вперед у розумінні. Елемент усвідомленості в структурі віри є свідченням того, що Августин не лише надавав значення її емоційно-чуттєвому, але й когнітивному компоненту в контексті «віри-довіри».

Отже, віру необхідно підкріплювати знаннями. Саме з віри починається будь-яке розуміння. Людина, вірячи, повинна щось знати, а не все, тому тут не спрацьовує принцип очевидності. Тому можна умовно виділити такі постулати для раціонального підтвердження релігійної віри: принцип вірогідності, необхідність враховувати точки зору, зафіксовані у релігійній традиції та вербальні засоби вираження зв'язку людини з Богом чи через віру в Бога. С. Туркулец зазначає: «Релігійну віру можна охарактеризувати як особливий тип гіпотетичного знання, який опирається на живий релігійний (суб'єктивно містичний) досвід людини» [8, с.121]. З цього приводу П.Светлов підкреслює: «Віра є знання не в сенсі зовнішнього набуття істини, кількісного примноження нашого пізнання, коли істина розуміється лише на основі поваги до зовнішнього авторитету, - ні, вона це знання живе, внутрішнє бачення істини, віра - це розуміння» [6, с. 32]. Отже, по-перше, релігійна віра - особливий вид знання, в порівнянні з досвідним і раціональним; по-друге, віра - можливий спосіб подолання суперечності у свідомості в процесі ствердження особистості.

Висновок. Таким чином, у християнській традиції віра набуває екзистенційного значення: як підстава життєвих вчинків, як спосіб наділення існуванням очікуваного. Релігійна віра розглядається в контексті біблійної сотеріології, де людина прилучається до вищого, Абсолютного буття. При цьому віра в невидиме протиставляється видимим обставинам, відзначається її динамічний характер, постулюється діяльна природа та підкреслюється важливість онтолого-аксіологічного аспекту релігійної віри, яка містить значний гуманістичний, життєстверджуючий потенціал. Релігійна віра «несе» в собі фаталістичний відтінок, оскільки є вірою в наперед передвизначену невідворотну долю, яка вже наперед задана в Божественному одкровенні. При цьому вона виступає своєрідним морально-етичним регулятивом діяльності людини задля унеможливлення деструктивних наслідків як для неї, так і для всього суцього.

В цьому контексті потребує подальшого дослідження механізм формування релігійної віри, завдяки якому розкривається її роль у житті особистості та суспільства.

Бібліографічні посилання:

1. Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту. – К.: Українське біблійне товариство. – 2002. – 1159 с.
2. **Введенский Алексей**, профессор. Психология веры (Религиозная вера, как биогенетический принцип в психологии) / Алексей Введенский. – Свято-Троїцька Сергієва Лавра, 1899. – 84с.
3. **Глаголев С.С.** Религия и наука в их взаимоотношениях к наступающему XX столетию: [Вступительные чтения по Введению в богословие в Московской Духовной Академии] / Сергей Сергеевич Глаголев // Богословский вестник. - 1900. - № 1. – С.37-74.
4. **Глаголев С.С.**[Рец. на:]М.В.Лодыженский. Свет незримый: Из области высшей мистики. С.Пб., 1912 / Сергей Сергеевич Глаголев // Богословский вестник. - 1914. –Т.2- № 6.- С.351-385.
5. **Предко О. І.** Психологія релігії: історія, теорія, релігієзнавчі виміри / О.І.Предко // Монографія. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 278 с.
6. **Светлов П.** Вера и разум / П.Светлов // Вера и разум. – К.: Пролог, 2004. - С.7-107.
7. Святитель Августин, епископ Гиппонский. Об учителе / Августин Святитель [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://aleteia.narod.ru/august/magistr.htm>
8. **Туркулец С.Е.** Вера в контексте анализа форм общественного сознания (право и религия) / С.Е.Туркулец // Религиоведение. – 2007. - №4. – С.120-126.

УДК 288:94(7/8)+2-78

О. Л. Соколовський

ДОКТРИНАЛЬНО-ІНСТИТУЦІЙНИЙ ЗМІСТ АМЕРИКАНСЬКОГО УНІТАРИЗМУ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТОЛІТТЯ

Розглядається поява американського унітарного руху, динаміка і головні фактори його розвитку. Аналізуються ідейно-концептуальні особливості унітаризму першої половини ХІХ ст.

Ключові слова: унітарний рух, христологія, антитринітаризм, догмат Святої Трійці, Вільям Чанінг, Ральф Емерсон.

Рассматривается появление американского унитарного движения, динамика и главные факторы его развития. Анализируются идейно-концептуальные особенности унитаризма первой половины ХІХ в.

Ключевые слова: унитарное движение, христология, антитринитаризм, догмат Святой Троицы, Вильям Чаннинг, Ральф Эмерсон.

The article considers the emergence of the American Unitarian movement, dynamics and key factors for its development. The paper analyzes the ideological and conceptual features of Unitarianism in the first half of the ХІХ century.

Key words: Unitarian movement, Christology, Antytrinitaryzm, dogma of the Holy Trinity, William Ellery Channing, Ralph Emerson.

© О. Л. Соколовський, 2012

Американський унітаризм – унікальне явище у світовій релігієзнавчій думці, що мало великий вплив на естетичні, етичні, політичні і філософські концепції і тенденції в другій половині ХІХ – ХХ ст. Дослідження філософсько-релігійних основ американського унітаризму є актуальним, оскільки привертає нашу увагу до найбільш суттєвих фрагментів духовного фундаменту нашого часу.

У вітчизняній релігієзнавчій науці утвердилася думка про історичну закономірність і самобутність релігійних процесів у США. Розрізнені протестантські конфесії не були здатні сформуванати сакральний релігійний вимір, і саме світські, індивідуалістичні унітарні філософи епохи романтизму здійснили спробу запозичення з духовної історії людства і привнесення до світосприйняття американців тих першооснов сакрального, які орієнтувалися на етичний ідеал. Виявлення і систематизація основних складових філософського-релігійного фундаменту американського унітаризму в період його становлення є актуальним.

Однак звернення до унітаризму мало вибіркового характеру, оскільки цей рух досліджувався у